

ורואין אנו שהדברים קל וחומר שאם אבר המדולדל באדם, טהור, כל שכן בבהמה, ובגמ' יבואר מה הקל וחומר.

גמרא:

ומבארין: מאי קל וחומר? ומה אדם שמטמא מחיים שמקבל טומאה בעודו חי, אבר המדולדל בו טהור, בהמה שאינה מטמאה [שאינה מקבלת טומאה] מחיים, אבר המדולדל בה אינו דין שטהור.

תנן התם במסכת מכשירין: המוחק את הכרישה, שכותש ירק המכיל נוזלים, והסוחט את המים שבשערו לאחר הרחיצה, ובכסותו לאחר שנתנגב בה, הרי המשקה שבתוכו, שבתוך הכרישה והשער והכסות — אינם בכי יותן [מלשון הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם" שמכאן אנו לומדים שרק על ידי ביאת מים על האוכל הוא מוכשר לקבל טומאה]. שאינם מכשירין את האוכל שנגע בהם לקבלת טומאה, לפי שמים אלו אין להם חשיבות משקה הואיל ובלועים הם (75).

רופפת — מהו? האם דינו כנתלש לגמרי, ואבר שנתלש מבהמה חיה מטמא כנבלה. או שדינו כמחובר עדיין לבהמה ואינו מטמא.

אמרו לו: זה לא שמענו אבל שמענו כיוצא בזה: אבר המדולדל באדם שהוא טהור. שאין דינו כנתלש לגמרי, שאז הוא מטמא כמת.

וכך היו מוכי שחין שנושרים איברים מגופם עושיין בירושלים: הולך לו ערב הפסח אצל הרופא, וחותרו לאבר המדולדל [לא משום טהרה שהרי כל זמן שהאבר מחובר אינו מטמא אלא שלא יהא מאוס בשעת הרגל באבר המדולדל, רש"י⁷⁴]. ואינו חותרו לגמרי כדי שהאבר לא יטמא את הרופא בעת פרישתו מהגוף, אלא חותך עד שמניח בו מחובר כשערה, ותוחבו לאבר בסירא בקוץ התקוע בקרקע או בכותל, והחולה נמשך ממנו בכח עד שהאבר נתלש מאליו כדי שהחולה לא יגע בגופו באבר לאחר תלישתו. וזלה, המוכה שחין — עושה פסחו, והרופא עושה פסחו. כיון ששניהם לא נגעו באבר לאחר פרישתו מהגוף.

משום חציצה.

75. רש"י מבאר, שמדובר באדם היוצא מבית המרחץ, ונשארו מים טופחים בשערו ובכסותו. והקשו התוס', אם כן מדוע אינם ב"כי יותן", כל זמן שלא יצאו משערו, והלא למדנו במסכת מכשירין [א א], שכל משקה שהיה תחילתו לרצון, כלומר, שהיה לאדם רצון בעצם קיומם של משקים אלו בעולם, הרי אלו מכשירין את הפירות לעולם. ולכן פירשו התוס', שהנידון כאן הוא באדם שירדו גשמים על שערו וכסותו, שאותם המשקין מעולם לא הוחשבו, שהרי

חיים דוקא, או משום שבשאר איסורי תורה לא נתחדש דין חילוק גופים, וכמו שיבואר בהערה 85 באריכות, מכל מקום, חילוק הגופים בנוסף לחילוק שיש בין האב לתולדה, מועיל לחלקם לחטאות]. ועיין עוד תוצאות חיים [ה 1].

74. רש"י מפרש שעושה כן לכבוד יום טוב, כדי שלא יהיה מאוס ברגל, ולפי דבריו, היו צריכים לעשות כן גם בשאר הרגלים. והרש"ש כתב לפרש, שעושה כן כדי שיוכל לטבול ולהקריב קרבן פסח בטהרה, שכל זמן שהאבר המדולדל עדיין מעורה בו, אינו יכול לטבול,

כחן. הכא נמי: בניתזין בכל כחן שמושך את עצמו במהירות מהאבר ולא הספיק לנגוע בו, מה שאין כן במשקה שיוצא מהכרישה בנחת. ובשעת יציאתו, שאז יש בכחו להכשיר, הוא נוגע בכרישה.

ומבארין: והיכא איתמר הא דרב יוסף?

אהא: דתניא: זב וטמא מת שהיו מהלכים בדרך וירדו עליהם גשמים, הרי אף על פי שפוחטין הזב או הטמא מת את המשקין [היינו, את הגשמים] היורדין על בגדיהם, והם מעבירים אותם בידיהם מצד העליון של הבגד לצד התחתון, שהם עצמם נוגעים במים, מכל מקום המים טהורים⁽⁷⁷⁾, לפי שאין מחשבינן! שאין לגשמים הנסחטים מבגדיהם חשיבות של מים הואיל והם עומדין להיבלע בשפה התחתונה של הבגד. אלא, רק לאחר שיצאו המים מהבגד כולו הרי הם חשובין⁽⁷⁸⁾.

יצאו מכולו, הרי מים אלו נעשו חשובים

והמשקין היוצאין ממנו הרי הן כבי יותן. שאם יגעו באוכל יכשירוהו לקבלת טומאה.

אמר שמואל: והכרישה עצמה — הוכשרה כאשר המשקה יצא מתוכה. ואע"פ שהיא לא נגעה במשקה לאחר יציאתו.

ומבארין: מאי טעמא? הואיל ובשעת פרישה של המשקה ממנה הוכשרה הכרישה, שבאותו רגע של הפרישה נגעה הכרישה במשקה⁽⁷⁶⁾.

ומקשינן: וחתנן במתניתין: הולך לו ערבי פסחים אצל הרופא וחותכו, והוא עצמו טהור.

ואי אמרת: בשעת פרישתו הוכשר, הכא נמי החוה אבר המדולדל — בשעת פרישתו מהאדם המוכה שחין נטמייח לאדם ע"י גניעתו באבר ברגע פרישתו?

ומתרינן: כדאמר רב יוסף: בניתזין בכל

76. הערוך לנר כתב, שמכאן נראה להוכיח, שאוכל שנפלו משקים על מקצתו, הוכשר כל האוכל, שהרי משמע בפשיטות, שכל הכרישה הוכשרה, אף על פי שמקום המגע של הכרישה עם המים אחר היציאה, היא מועטת מאד. ועיין מכשירין [ד ו], "העלתו כל שהוא מן המים, טמא". ועיין עוד או"ח [קנח ד ובמשנ"ב כא].

77. טעם הדין הוא, שאין חל על מי גשמים תורת משקין לענין קבלת טומאה, אלא היה רצון לאדם בהם בעצם קיומם, וכמו שלמדנו לעיל לענין דין הכשר זרעים.

78. רש"י מפרש, שמאחר וסופן של משקין אלו ליבלע שוב בבגד [בצדו התחתון], משום כך אין

עדיין לא היה רצון לאדם בקיומם, ולכן כל זמן שלא יצאו משערו, אינם ב"כי יותן", ובזה חידשה לנו המשנה, שאף על פי כן, כאשר יצאו משערו, הרי הם מכשירין, שמאחר והאדם התייחס אליהם, ועשה בהם פעולה להוציאם משערו, הרי זה מחשיבם להיות משקין, וכמו שלמדנו במכשירין [א ב].

ובאמת שמדברי רש"י עצמם מתבארת שיטתו, שהרי כתב, שכל זמן שהמשקין לא יצאו מהם, אין עליהם שם משקין, הואיל והם בלועים בבגד או בשערו. כלומר, שאמנם היה תחילתם לרצון, מכל מקום כאשר הם בלועים בדבר אחר, איכדו את שם המשקין שכבר חל עליהם קודם לכן.

אמר רבי יהושע: שמעתי כעין זה באוכל מזבח אחד קודם זריקת דמו על המזבח בחמשה תמחויין חמש צורות אכילה, [ובגמ' מפרש לה] בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת מהאכילות מהתמחויין משום אשם מעילה. ורואה אני שהדברים קל וחומר, שאם התמחויין מחלקין את האכילות לחמש חיובי חטאות כל שכן שבהמות נפרדות מחלקות את חמשת הזביחות לחמש חיובי חטאות.

אמר רבי שמעון: לא כך שאל רבי עקיבא!

אלא שאלתו היתה באוכל נותר מחמשה זבחים, מכל אחד כזית, בהעלם אחת — מהו? האם חייב אחת על חמשת האכילות כולן, או חייב על כל אחת ואחת.

אמרו לו: לא שמענו!

אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחת שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה. ורואה אני שהדברים קל וחומר. שאם תמחויין מחלקין כל שכן זבחים נפרדים מחלקין⁽⁷⁹⁾.

לענין שירד עליהם תורת מים ומכשירין את האוכלין לקבלת טומאה, והם עצמם טהורים, משום שלא נגעו בזב או בבגדו לאחר יציאתם מהבגד.

ועל זה אמר רב יוסף: דהיינו דוקא בניתזין בכל כחן שהוסרו המים מהבגד במהירות ולא הספיקו לנגוע בבגד הזב בשעת פרישתן ממנו.

מתניתין:

ועוד שאל רבי עקיבא אותם: השוחט חמשה זבחים בחוין למקדש בהעלם אחת, מהו? האם חייב על כל אחת ואחת או אינו חייב אלא חטאת אחת על כולן.

אמרו לו: לא שמענו! [ואעפ"י שבמשנה הקודמת אמרו רבן גמליאל ורבי יהושע שהבא על חמש נשים נדות חייב על כל אחת, מכל מקום יש לחלק. שדוקא באדם אמרינן שגופין מחלקין אבל גופי בהמות נפרדין אין מחלקין, ראב"ד, תורת כהנים. [ועיין תו"י].

בגשמים שירדו עליהם שלא לרצונם, וכאשר יצאו מן הבגד לגמרי, הרי הם מכשירין. ויתירה מזאת, שלדעת רש"י, כאשר יצאו אפילו ממקצת הבגד, כבר נחשב שנתקיימה מחשבתו, ומה שאינם מכשירין עדיין, זהו רק משום שסופן ליבלע שנית, וכבר עתה נחשבים הם כבלועין [שזה מבטל מהם תורת משקין, לדעת רש"י].

79. יש לדון, האם גם כשאכלן בבת אחת ממש, מחייב רבי יהושע חמש חטאות, או דוקא כשאכלם בזה אחר זה, שאף על פי שכולם היו בהעלם אחד, מכל מקום מאחר שיש חילוק

עליהם שם משקין עד לאחר שיצאו לגמרי ממנו. אולם התוס' הקשו עליו, ולדבריהם, כל זמן שעדיין לא יצא לגמרי מן הבגד, אינם חשובים משקין, אף על פי שכבר עשה בהם פעולה לדחות מעליו, הואיל ועדיין לא נתקיימה מחשבתו ורצונו להוציאם מבגדו, שכונתו היתה להוציאם לגמרי מבגדו.

ועל כל פנים נמצא, שגם רש"י מודה בדין זה שכתבו התוס' לעיל, שכאשר האדם עושה פעולה במשקה, אף על פי שעושה כן כדי לדחותו מעליו, וברצונו לא היה בא כלל, הרי משקין אלו הוחשבו בכך, שהרי כאן מדובר

יצא ההקדש לחולין ושוב אין בו מעילה].

ועוד חומרא אחרת יש במעילה: שאם צירף את המעילה לזמן מרובה שנהנה היום מההקדש בשווי חצי פרוטה ולאחר זמן רב נהנה בחצי פרוטה נוספת הרי הם מצטרפים לפרוטה [שזה שיעור לחיוב מעילה] וחייב קרבן מעילה.

תאמר בנותר, שאין בו אחת מכל אלו! שרק האוכל בעצמו מהנותר חייב חטאת ולא המאכיל את האחרים. ורק אם אכל כזית בבת אחת חייב ולא אם אכל שני חצאי זיתים בהפסקה גדולה ביניהם. לפיכך דין הוא שאינו חייב על כל אחת ואחת אפילו בחמשה זבחים⁽⁸¹⁾.

אמר לו רבי עקיבא לרבי יהושע: אם הלכה היא, שכך קבלת מרבותיך שחייב על כל זבח וזבח משום נותר – נקבל אותה. אבל אם לדין, שאתה דן מעצמך קל וחומר – יש תשובה על קל וחומר זה!

אמר לו רבי יהושע: השב!

אמר לו רבי עקיבא: לא! אין ללמוד נותר ממעילה. **שאם אמרת במעילה** שהתמחוין מחלקין הרי זה משום **שעשה בה** הכתוב את המאכיל לחבירו הקדש, שהוא חייב אשם מעילות כאילו הוא עצמו אוכל⁽⁸⁰⁾. **ואת המתנה** את חבירו מן ההקדש בדבר שאינו מאכל, שהוא חייב באשם כאילו הוא עצמו **נהנה**, [שכך הדין במעילה, שהראשון שהוציא את ההקדש לחולין הוא מעל ובכך

גופים ביניהם, הרי הוא חייב שתיים. אבל בבת אחת ממש, שיש כאן מעשה אחד בלבד, שהרי אפילו לדברי המחייב שתי חטאות באוכל שני זיתי חלב, כשאכלן בבת אחת ממש, הרי הוא חייב אחת, וכמו שכתב הרשב"א בשבת [צג ב] [ועיין לקמן [טו א], ממילא גם כשיש חילוק גופים ביניהם, לא יתחייב אלא אחת. ובאמת שבעיקר חקירה זו כבר עמד המנחת חינוך [רחצ], אלא שהוא דן לפי דעת התוס' רי"ד, הסובר, שלדברי הכל, יש חילוק גופים בבהמות בחייהם, ואם תלש חלב מחמש בהמות בחיותן ואכלן, הרי הוא חייב חמש חטאות [ויבואר אי"ה לקמן [טז א הערה 85], ונסתפק המנחת חינוך, האם דין זה קיים גם כשאכלן בבת אחת ממש. ועיין אפיקי ים [ב ו].

בקידושין [מב], שבמעילה נתחדש שיש שליח לדבר עבירה, מה שאין כן בכל התורה כולה, עיין שם, ואם כן, "מאכיל" פירושו הוא, המשלח, כן כתב המרחשת [א מד ד] לפרש בדבריו. וכעין פירוש זה, פירש רבינו גרשום. והתוס' במעילה [יח ב ד"ה אכילתו] כתבו, שאמנם נתחדש שיש שליחות לדבר עבירה במעילה, מכל מקום זהו דוקא במעילה שאינה באה על ידי הנאה, אלא על ידי שנוטל לעצמו ומתכוון להוציאה מרשות חבירו לרשותו, אבל במעילה שעל ידי הנאה מן ההקדש, אין שייך שליחות, והוכיחו כן ממה שלמדנו בקדושין [מג], שלא מצאנו בכל התורה "זה נהנה וזה מתחייב". ולפי מה שנתבאר בדעת הרמב"ם, נמצא שהוא מחולק בזה עם התוס'. ועיין עוד בתוס' [קידושין מג א ד"ה שלא] ובברכת שמואל [שם כ] מה שביאר בזה בשם הגר"ח.

81. מבואר במשנתנו, שלדעת הכל במעילה נאמר דין זה שהתמחוין מחלקין. ולעיל [יב]

80. רש"י מפרש, שהנותן חתיכת הקדש לחבירו כדי שיאכלנו, הנותן מעל, שהוא הוציאה לחולין. אולם מדברי הרמב"ם [שגגות ט ט] נראה שפירש, שהכונה היא למה שלמדנו

גמרא:

אמר לו: לא שמענו!

אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחת שחייב על כל אחת ואחת קרבן אשם משום מעילה. ורואה אני שהדברים קל וחומר. ומה האוכל מזבח אחד, שאין שם גופין מוחלקין, בכל זאת חייב על כל אחת ואחת, ומשום דתמחויין מוחלקין. האוכל נותר מחמשה זבחים, דהם גופין מוחלקין, לא כל שכן שחייב על כל זבח וזבח.

שנינו במשנה: אמר לו רבי עקיבא: אם הלכה נקבל.

והוינן בה: קיבלה רבי יהושע להא תשובה מרבי עקיבא או לא?

תא שמע: דתניא: אבל חמש התיבות נותר מזבח אחד, בהעלם אחת, בחמשה תמחויין

והוינן בה: מאי קא קשיא ליה לרבי שמעון על נוסח התנא קמא בשאלת רבי עקיבא. שהנידון היה על שחיטת חמש זבחים בחוץ?

ומשנינן: הכי קא קשיא ליה: שאם השאלה היתה על שוחט בחוץ אם כן מה השיבו רבי יהושע ראייה מאכילת קדש? דמה ראייה היא לשוחט בחוץ מאוכל חמשה תמחויין בשר קודש שחייב אשם מעילות על כל תמחוי? והרי איכא למיפרך: מה לאוכל, שכן נהנה באכילתו הלכך דין הוא שיהיה חייב על כל זבח, מה שאין כן בשוחט שאין לו הנאה בשחיטתו⁽⁸²⁾.

אלא כך שאל רבי עקיבא: האוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת, מהו? האם חייב על כל אחת ואחת או אחת על כולן.

לתמחויים, טעמם גם כן משתנה, וכמבואר בהמשך סוגיתנו. אבל במעילה שעל ידי הוצאה מרשות ההקדש, ודאי אין שייך כלל חילוק תמחויין, [ובזה יישב קושיית המשנה למלך שם, ממה שלמדנו במעילה [טו], שקדשי בדק הבית וקדשי מזבח מצטרפין לפרוטה לחייב בקרבן].

אולם בעיקר הנידון כתב המרכבת המשנה, שמסוגיתנו יש להוכיח שלא כדעת ה"ש מי שפירש "הנ"ל, שאם כן כיצד דחה רבי עקיבא את דברי רבי יהושע, שמעילה חמורה לענין כמה דברים, ולכן אין ללמוד ממנה דין זה שהתמחויין מחלקין, והרי חילוק התמחויין אינו רק חומרא, אלא גם קולא יש בו. ובהכרח יש לומר, שבמעילה לדברי הכל אין בדין חילוק התמחויין כי אם חומרא.

82. השיטמ"ק [כ] מבאר, שרבי יהושע בא

למדנו, שיש שני לשונות בגמרא האם תמחויין המחלקין [בשאר איסורי אכילה, לדעת רבי יהושע] דוקא לחומרא, כלומר, לחלק לכמה חטאות. או אפילו לקולא, שאם אכל חצי זית חלב מתמחוי אחד, ועוד חצי זית מתמחוי אחר, שאינו חייב, עיי"ש, ומעתה יש לדון כיצד הדין במעילה, והאם נאמר שדבר זה יהיה תלוי בשני הלשונות שבגמרא הנ"ל.

והמשנה למלך [שבועות ד א] הביא, שהרמב"ן כתב בשם "יש מי שפירש", שאינם מצטרפים [על כל פנים לפי אותו הלשון בגמרא לעיל], שאם נהנה חצי פרוטה מתמחוי זה, וחצי פרוטה מתמחוי אחר, אינו חייב קרבן אשם מעילות, ועיי"ש. והמרכבת המשנה [שגגות ו א] כתב, שזה דבר פשוט הוא, שכל הנידון הוא רק לענין חיוב מעילה הבא על ידי הנאה, שבזה שייך חילוק הטעמים, שעל ידי שהם חלוקים

באשמות תלויין [לדברי הכל הוא].

ותנא קמא דאמר לעיל באכל מחמשה תמחויין שאינו מביא אלא חטאת אחת, מודה הוא לענין קרבן מעילה שאם אכל חמש חתיכות בהמשה תמחויין מזבח אחד לפני זריקת דמים⁽⁸³⁾ אפילו בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת מהתמחויין משום מעילה⁽⁸⁴⁾.

והשתא מסקינן לראיה אם קיבל רבי יהושע מרבי עקיבא או לא:

ואילו בסיפא, גבי מעילה — "על ספיין א-טו מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" לא קתני.

מני הא סיפא דאזלא אליבא דתנא קמא?

אילימא רבי עקיבא היא, אם כן ליתני נמי בסיפא "ועל ספיין מביא אשם תלוי"? דהתנן: רבי עקיבא מחייב על ספק מעילה אשם תלוי.

אלא, לאו, רבי יהושע היא. וסבירא ליה כחכמים דפטרי בספק מעילה מאשם תלוי,

— אינו מביא אלא חטאת אחת. ועל לא הודע שלהם, כאשר יש לו ספק אם חמש החתיכות שאכל [באופן האמור לעיל] הן נותר או חתיכות כשרות — אינו מביא אלא אשם תלוי אחד.

ואם אכלן לחמש חתיכות הנותר בחמש העלמות — מביא חטאת על כל אחת ואחת מהאכילות לפי שהעלמות מחלקות.

ואם אכל חמש חתיכות נותר מחמשה זבחים, הרי אפילו אכלן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. ועל לא הודע שלהן מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת.

רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אומרים: אפילו אכל חמש חתיכות מחמשה זבחים בהעלם אחת אינו מביא אלא חטאת אחת. ועל ספיין כשהוא מסופק אם מה שאכל הוא נותר או כשר אין מביא אלא אשם תלוי אחד.

כללו של דבר: כל שחלוקין בחטאות שמביא חטאת נפרדת על כל אחת חלוקין נמי

83. הרש"ש מבאר, שדין זה נאמר דוק בקדשי קדשים, מלבד עולה, שהרי בקדשים קלים אין מעילה אלא באימוריהם לאחר זריקה, ובעולה, אפילו אחר זריקה יש מעילה בבשרה, משום שכולה כליל, ואין בה היתר לכהנים. אולם בשאר קדשי קדשים, יש מעילה בבשר קודם זריקה, ואחר הזריקה, שהותר הבשר לכהנים, יצא הבשר מידי מעילה.

84. באפיקי ים [ב] נסתפק, האם באופן זה, שהתמחויין מחלקים לחיוב מעילה, יהיה על ידי

ללמוד בקל וחומר שגופים מחלקים כמו תמחויין, משום שדין חילוק התמחויין הוא מפני חילוק הטעמים שביניהם, כמבואר לקמן בגמרא, ומאחר שכל בהמה יש לה טעם שונה במקצת מחבירתה, אם כן דינם שוה לתמחויין מחולקים. ועל פי זה ביאר היטב במרכבת המשנה [שם] פירכת רבי שמעון, שכל חילוק הטעמים אינו שייך אלא בחיובים שמחמת אכילה, כמעילה ונותר ודומיהם. אבל בשחיטת חוץ, שאין החיוב על האכילה, אין מועיל כלל מה שהם חלוקים בגופים, אף שעל ידי זה הם חלוקים גם כן בטעמם.